

داروهای ضدقارچ و پرواز

*دکتر کامبیز قاضی زاده

چکیده

عفونت‌های قارچی از عفونت‌های شایع بوده و می‌تواند منجر به عفونت موضعی یا سیستمیک شود. با توجه به مقاومت بیشتر قارچ‌ها به آنتی‌بیوتیک‌های متعارف، تعداد محدودی دارو برای درمان بیماری‌های قارچی سیستمیک در دسترسند. با عنایت به شرایط ویژه و حساس پرواز، آگاهی از امکان مصرف این داروها ضمن انجام وظایف پروازی ضروری به نظر می‌رسد. در بخش نظامی: نیروی هوایی کانادا اجازه‌ی مصرف داروهای ضدقارچ خوراکی مانند تربینافین و فلوکونازول را برای درمان عفونت‌های قارچی ناخن، در غیرخلبانان در صورت عدم وجود عوارض جانبی پس از یک هفته گراندی را داده است اما اجازه‌ی پرواز حین مصرف این داروها به خلبانانی که این داروها را مصرف می‌کنند حتی به عنوان کمک‌خلبان و یا همراه با کمک‌خلبان داده نشده است.

در بخش غیرنظامی: FAA به‌طور معمول به کارکنان پروازی اجازه‌ی مصرف خوراکی داروهایی مانند گریزئوفولوین، تربینافین و ایتراکونازول را برای درمان عفونت‌های مزمن قارچی ناخن در صورت عدم وجود عوارض جانبی را می‌دهد.

لازم به‌ذکر است که همانند سایر بیماری‌ها، در صورت وجود بیماری‌های سیستمیک قارچی که خود بیماری بالقوه خطرناک و تهدیدکننده حیات باشد تصمیم‌گیری در مورد امکان پرواز کارکنان پروازی در وهله اول براساس شدت بیماری و بعد نوع داروی مصرفی بوده و برعهده پزشک هوایی می‌باشد.

کلمات کلیدی: داروهای ضدقارچ، پرواز، نظامی، غیر نظامی

مجله علمی ابن سینا / اداره بهداشت و درمان نهجا (سال دهم، شماره اول، بهار ۱۳۸۶، مسلسل ۲۵)

مقدمه

عفونت‌های قارچی از عفونت‌های نسبتاً شایع بوده و می‌توانند ایجاد عفونت موضعی یا سیستمیک کنند. اکثر قارچ‌ها به آنتی‌بیوتیک‌های متعارف مقاومند و فقط چند دارو برای درمان بیماری‌های قارچی سیستمیک در دسترس هستند. با توجه به عوارض بالقوه استفاده از این داروها و نیز حساسیت پرواز و شرایط ویژه حاکم بر پرواز، برآن شدیم تا در این شماره پس از معرفی این داروها به امکان استفاده از این داروها در خلبانان و سایر گروه‌های پروازی بپردازیم.

داروهایی که در عفونت‌های قارچی سیستمیک

به کار می‌روند

الف) آمفوتریسین B

: آمفوتریسین B، یک آنتی‌بیوتیک پلی‌ان است که ساختمان مشابه نیستاتین دارد. جذب این دارو از دستگاه گوارش ناچیز است و معمولاً به شکل یک سوسپانسیون کلوتیدی (یا در برخی موارد، یک ترکیب لیپیدی) از راه وریدی تجویز می‌شود. این دارو به طور گسترده در تمام بافت‌ها (به جز CNS) توزیع می‌شود. دفع آن اغلب از طریق متابولیسم آهسته کبدی است؛ نیمه‌عمر در حدود ۲ هفته می‌باشد. مقدار اندکی از دارو از راه ادرار دفع می‌شود و تعدیل دوز فقط در اختلال کلیوی شدید لازم است. آمفوتریسین B را نمی‌توان به کمک دیالیز خارج کرد.

: تأثیر قارچ‌کش آمفوتریسین B، ناشی از اثر آن بر ویژگی‌های نفوذپذیری و انتقال در غشاهای قارچی است. پلی‌ان‌ها هم آب دوست و هم چربی دوست هستند؛ لذا به آنها آمفی‌پاتیک می‌گویند. این مولکول‌ها با اتصال به ارگوسترول (یک استرول اختصاصی غشای سلولی قارچ)، منافذ مصنوعی در آن ایجاد می‌کنند. مقاومت به واسطه کاهش سطح یا تغییر ساختمانی در ارگوسترول غشا روی می‌دهد.

: آمفوتریسین B مهمترین دارو برای

درمان مایکوزهای سیستمیک است و در اغلب موارد برای دارودرمانی اولیه، قبل از تجویز یک آزول به کار می‌رود. آمفوتریسین B وسیع‌ترین طیف ضدقارچ را دارد و داروی انتخابی برای اکثر عفونت‌های سیستمیک ناشی از آسپرژیلوس، کاندیدا آلبیکنس، کریپتوکوک، هیستوپلاسما و موکور است. این دارو معمولاً از راه انفوزیون داخل وریدی آهسته تجویز می‌شود ولی در منژیت قارچی از راه داخل نخاعی به کار می‌رود (هرچند یک روش خطرناک است). تجویز موضعی این دارو (با سمیت اندک) در درمان زخم‌های قریه و کراتیت قارچی توصیه شده است.

۱. مرتبط با انفوزیون: عوارض جانبی مرتبط با انفوزیون

عبارتند از تب، لرز، اسپاسم عضلانی، استفراغ و یک وضعیت افت فشارخون شبیه به شوک. این عوارض را می‌توان با کاهش سرعت انفوزیون و تجویز آنتی‌هیستامین، تب‌بر، مپریدین یا گلوکوکورتیکوئید تقلیل داد.

۲. محدودکننده‌ی دوز: آمفوتریسین B میزان پالایش

گلومرولی را کاهش می‌دهد و با ایجاد اسیدوز توبولی کلیوی، دفع منیزیم و پتاسیم را تشدید می‌کند. کم‌خونی ممکن است ناشی از کاهش تولید اریتروپوئیتین کلیوی باشد. هرچند انفوزیون هم‌زمان سالی‌ن می‌تواند آسیب کلیوی را کاهش دهد، سمیت کلیوی این دارو، محدودکننده‌ی دوز است. در برخی عفونت‌ها با تجویز آمفوتریسین B به همراه فلوسیتوزین، کاهش دوز (همراه با کاهش سمیت) میسر است. نوع لیپوزومی آمفوتریسین B، عوارض کلیوی کمتری دارد، زیرا کمتر به سلول‌های کلیوی متصل می‌شود.

۳. عوارض عصبی: تجویز داخل نخاعی دارو ممکن است

تشنج و آسیب عصبی ایجاد نماید.

ب) فلوسیتوزین (۵-فلوسیتوزین، 5-FU)

فلوسیتوزین یک آنتی‌متابولیت

پیریمیدینی است که ساختمان مشابه ۵-فلورووراسیل (یک داروی ضدسرطان) دارد. این دارو از راه خوراکی به کار می‌رود و در اکثر بافت‌ها (از جمله CNS) توزیع می‌شود. فلوسیتوزین بدون تغییر از راه ادرار دفع می‌شود و کاهش دوز در افراد مبتلا به اختلال کلیوی لازم است.

فلوسیتوزین توسط یک پرمئاز غشایی در سلول‌های قارچ تجمع می‌یابد و تحت تأثیر سیتوزین دامیناز به 5-FU تبدیل می‌شود که تیمیدیلات سنتاز را مهار می‌کند. عملکرد آن انتخابی است، زیرا مقدار کمی پرمئاز و دامیناز در سلول‌های پستانداران وجود دارد. مقاومت به سرعت روی می‌دهد که حاصل کاهش فعالیت پرمئازها یا دامینازهای قارچی است. وقتی فلوسیتوزین به همراه آمفوتریسین B تجویز می‌شود، احتمال مقاومت کاهش می‌یابد و اثر هم‌افزا علیه قارچ ممکن است حاصل شود.

طیف ضدقارچ فلوسیتوزین محدود است؛

کاربرد بالینی آن (در ترکیب با آمفوتریسین B) به عفونت‌های ناشی از کریپتوکوک نئوفورمانس و احتمالاً عفونت‌های کاندیدیایی سیستمیک محدود می‌شود.

سطح پلاسمایی بالای فلوسیتوزین می‌تواند عوارض برگشت‌پذیری نظیر سرکوب مغز استخوان، ریزش مو و اختلال عملکرد کبد ایجاد نماید.

ج) آزول‌های ضدقارچ

آزول‌هایی که برای درمان

مایکوزهای سیستمیک به کار می‌روند، عبارتند از کتوکونازول، فلوکونازول، ایتراکونازول و ووریکونازول. زیست‌دستیابی خوراکی متغیر است (سطح طبیعی اسید معده لازم است). جذب خوراکی فلوکونازول و ووریکونازول نسبت به سایر آزول‌ها، قابل اعتمادتر است. این داروها در اکثر بافت‌ها توزیع می‌شوند، لیکن به استثنای فلوکونازول، غلظت دارو در CNS پایین است.

متابولیسم کبدی مسؤول حذف کتوکونازول، ایتراکونازول و وریکونازول است. فلوکونازول از راه کلیه (عمدتاً بدون تغییر) دفع می‌شود.

آزول‌ها با مهار ساخت ارگوسترول،

نفوذپذیری غشای سلولی قارچ را مختل می‌کنند. این داروها بر مرحله $\alpha 14$ دمتیلاسیون لانوسترول اثر می‌کنند که تحت تأثیر لیزوزیم سیتوکروم P450 است. با گسترش استفاده از آزول‌های ضدقارچ، به‌ویژه برای پیشگیری درازمدت در افراد مبتلا به ضعف ایمنی و نوتروپنی، مقاومت گزارش شده که احتمالاً در اثر تغییر در حساسیت آنزیم‌های هدف است.

الف) کتوکونازول: طیف ضدقارچ کتوکونازول محدود است و

به عنوان یک داروی جایگزین برای عفونت‌های ناشی از برخی انواع بلاستومایس، کوکسیدیوئیدس و هیستوپلاسما به کار می‌رود. کتوکونازول معمولاً برای کاندیدیاز جلدی مخاطی مزمن تجویز می‌شود و همچنین از راه خوراکی علیه درماتوفیت‌ها مؤثر است.

ب) فلوکونازول: این یک داروی انتخابی در کاندیدیاز مری و

حلق دهانی و برای اکثر عفونت‌های ناشی از کوکسیدیوئیدس است. تک‌دوز خوراکی معمولاً کاندیدیاز مهبل را درمان می‌کند. امروزه فلوکونازول داروی انتخابی برای پیشگیری اولیه و ثانویه علیه مننژیت کریپتوکوکی و یک داروی انتخابی جایگزین (به همراه آمفوتریسین B) برای درمان بیماری فعال ناشی از کریپتوکوک نئوفورمانس است. همچنین تأثیر آن در کاندیدمی، معادل آمفوتریسین B است.

ج) ایتراکونازول: امروزه این آزول، داروی انتخابی برای

عفونت‌های سیستمیک ناشی از بلاستومایس و اسپوروتریکس و برای کروموبلاستومایکوز زیرجلدی است. ایتراکونازول یک داروی جایگزین برای درمان عفونت‌های ناشی از اسپرژیلوس، کوکسیدیوئیدس، کریپتوکوک و هیستوپلاسما است. در کاندیدیاز مری، ایتراکونازول علیه برخی از سویه‌های مقاوم به فلوکونازول

دارو که از راه وریدی تجویز می‌شود، به‌طور گسترده در بافت‌ها توزیع می‌گردد، متابولیسم آن عمدتاً بر عهده کبد است و نیمه عمر آن ۸ تا ۱۲ ساعت می‌باشد.

. این دارو یک اثر ضدقارچ منحصر به‌فرد دارد، زیرا ساخت بتا (۱-۲) گلیکان را مهار می‌کند که جزء ضروری در دیواره سلولی قارچ است.

. اگرچه این دارو علیه کاندیدا مؤثر است، در حال حاضر استفاده از این دارو فقط برای درمان آسپرژیلوس مهاجم مجاز است.

. این دارو تقریباً بدون عارضه جانبی است؛ فقط واکنش‌های خفیف مرتبط با انفوزیون و سردرد گزارش شده است.

داروهای سیستمیک برای عفونت‌های قارچی

سطحی

الف) گریزئوفولوین

. جذب خوراکی گریزئوفولوین به وضعیت فیزیکی دارو بستگی دارد (فرمولاسیون بسیارریز بهتر جذب می‌شود) و مصرف آن همراه با غذاهای چرب، به جذب کمک می‌کند. این دارو به لایه شاخی پوست می‌رسد و در آنجا به کراتین متصل می‌شود. دارو از راه صفراف دفع می‌شود.

. گریزئوفولوین عملکرد میکروتوبول را در درماتوفیت‌ها مختل و ساخت و پلیمریزه شدن اسیدهای نوکلئیک را مهار می‌کند. دارو با یک ارگانسیم وابسته به انرژی به درماتوفیت‌های حساس وارد می‌شود و مقاومت به واسطه کاهش این انتقال روی می‌دهد.

. گریزئوفولوین در درماتوفیت‌های شدید پوست، مو و ناخن به کار می‌رود. عوارض جانبی عبارتند از سردرد، گیجی، تحریک گوارشی، حساسیت به نور و تغییر در عملکرد کبد. گریزئوفولوین نباید به بیماران مبتلا به پورفیری تجویز شود. گریزئوفولوین زیست‌دستیابی وارفارین را

فعال است. همچنین ایتراکونازول در درماتوفیتوزها (به‌ویژه اونیکومایکوز) مؤثر است.

د) ووریکونازول: این یک آزول جدید با طیف ضدقارچ وسیع‌تر از ایتراکونازول است. ووریکونازول داروی انتخابی برای درمان آسپرژیلوس مهاجم است؛ براساس برخی مطالعات، کارایی آن بیش از آمفوتریسین B می‌باشد. ووریکونازول داروی جایگزین در درمان کاندیدیما است و در افراد مبتلا به ایدز، برای درمان ازوفازیت و استوماتیت کاندیدیایی به کاررفته است. هنوز تحقیقات بیشتر برای تعیین کاربردهای بالینی و عوارض جانبی این دارو لازم است.

. عوارض جانبی آزول‌ها عبارتند از استفراغ، اسهال، بشورات و گاه سمیت کبدی (به‌ویژه در افراد مبتلا به بیماری کبدی زمینه‌ای). کتوکونازول لیزوزیم‌های سیتوکروم P450 کبدی را مهار می‌کند و می‌تواند سطح پلاسمایی سایر داروها، از جمله داروهای ضدانعقاد، سیکلوسپورین، داروهای خوارکی کاهنده قندخون و فنی‌توئین را کاهش دهد. اگر سیزاپرید هم‌زمان با کتوکونازول تجویز شود، همین مهار متابولیسم دارو، عوارض قلبی شدیدی ایجاد خواهد کرد. مهار لیزوزیم‌های سیتوکروم P450 توسط کتوکونازول، ساخت استروئیدهای آدرنال و گونادی را مختل می‌کند و ممکن است به بزرگی پستان، قاعدگی نامنظم و نازایی منجر شود. به‌نظر می‌رسد تأثیر آزول‌های جدید بر سیتوکروم P450 قارچ، انتخابی‌تر باشد. هرچند احتمال ایجاد اختلالات درون‌ریز با مصرف این داروها کمتر از کتوکونازول است، تأثیر مهاری آنها بر آنزیم‌های کبدی دخیل در متابولیسم دارو می‌تواند تداخلات دارویی را ایجاد کند. ووریکونازول در بیش از ۳۰٪ بیماران به دلایل ناشناخته، اختلال دید گذرا ایجاد می‌کند. این دارو برای مصرف در دوران بارداری، در گروه D جای می‌گیرد.

د) کاسپوفانجین

. کاسپوفانجین متعلق به گروه جدیدی از داروهای ضدقارچ موسوم به اکینوکاندین است. این

تخریب می‌کند. نیستاتین خوراکی برای درمان قارچ‌های گوارشی در افراد مبتلا به ضعف ایمنی تجویز می‌شود. سایر داروهای ضدقارچ موضعی عبارتند از ترکیبات آزول (میکونازول، کلوتریمازول) و داروهای غیرآزول (هالوپروگین، تولنفتات، اسیدآندسینیک) [۱].

داروهای ضدقارچ و پرواز

امکان استفاده از این داروها در کارکنان پروازی حین انجام وظایف پروازی را در دو بخش نظامی (Military) و غیرنظامی (Civil) مورد بررسی قرار می‌دهیم. در بخش نظامی استانداردهای نیروی هوایی کانادا و در بخش غیرنظامی استانداردهای Federal Aviation Administration (FAA) ذکر می‌شود. لازم به ذکر است که در نهایت تصمیم‌گیری با توجه به بیماری، شرایط بالینی فرد و شغل پروازی به‌عهده پزشک هوایی می‌باشد.

امکان مصرف در بخش نظامی (Military)

براساس استانداردهای نیروی هوایی کانادا امکان مصرف تربینافین (Lamasil)، فلوکونازول (Dilfucan) و سایر داروهای ضدقارچ به‌منظور درمان عفونت‌های قارچی ناخن در کارکنان پروازی وجود دارد. مشکلات گوارشی شایع‌ترین عارضه جانبی می‌باشد. امکان مصرف این داروها در کارکنان پروازی پس از یک هفته مصرف در زمین (گراندی) و نداشتن عوارض جانبی در غیرخلبانان امکان‌پذیر است و خلبانان طی درمان حتی در صورت داشتن کمک‌خلبان و یا به‌عنوان کمک‌خلبان نباید پرواز کند [۲].

امکان مصرف در بخش غیرنظامی (Civil)

FAA به‌طور معمول به کارکنان پروازی اجازه مصرف خوراکی داروهایی مانند گریزئوفلووین (Gris-PEG)، تربینافین (Lamisil) و ایتراکونازول (Sporanox) را برای درمان عفونت‌های مزمن قارچی ناخن در صورت عدم وجود عوارض

کم کرده و اثر ضدانقباضی آن را کاهش می‌دهد، همچنین ممکن است واکنش‌های شبیه دی‌سولفیرام در صورت مصرف اتانول ایجاد کند.

ب) تربینافین

: تربینافین اسکوالن اپوکسیداز (یک آنزیم قارچ) را مهار می‌کند. در پی مصرف آن، اسکوالن در داخل قارچ به حد سمی می‌رسد و ساخت ارگوسترول را مختل می‌کند. تربینافین قارچ کش است.

: تربینافین (همانند گریزئوفلووین) در کراتین تجمع می‌یابد، ولی تأثیر آن در اونیکومایکوز بسیار بیشتر از گریزئوفلووین است. عوارض جانبی آن عبارتند از ناراحتی گوارشی، بشورات، سردرد و اختلالات چشمایی. تربینافین سیتوکروم P450 را مهار نمی‌کند. این دارو را نباید در افراد مبتلا به بیماری کبدی تجویز کرد.

ج) آزول‌ها

این داروها (به‌جز ووریکونازول) از راه خوراکی برای درمان درماتوفیتوزها به کار می‌روند. تجویز متناوب ایتراکونازول به همان اندازه تجویز پیوسته در اونیکومایکوزها مؤثر است زیرا این دارو تا چندین ماه در ناخن باقی می‌ماند. در اغلب موارد، بعد از یک هفته تجویز دارو، سه هفته دارو تجویز نمی‌شود. مزایای این شیوه درمان عبارتند از عوارض جانبی و هزینه کمتر. از همین شیوه می‌توان در رابطه با تجویز فلوکونازول و تربینافین استفاده کرد.

داروهای موضعی برای عفونت‌های قارچی

سطحی

چند داروی ضدقارچ برای درمان موضعی عفونت‌های سطحی ناشی از کاندیدا آلبیکانس و درماتوفیت‌ها در دسترس است. نیستاتین یک آنتی‌بیوتیک پلی‌ان (با ساختمان مشابه آمفوتریسین) است که با اتصال ارگوسترول، غشاهای قارچ را

جانبی و درمان می‌دهد [۳].
 لازم به ذکر است که همانند سایر بیماری‌ها در صورت وجود
 بیماری‌های سیستمیک قارچی که خود بیماری بالقوه خطرناک و
 تهدیدکننده‌ی حیات باشد تصمیم‌گیری در مورد امکان پرواز
 کارکنان پروازی در وهله اول براساس شدت بیماری و بعد نوع
 داروی مصرفی بوده و برعهده پزشک هوایی می‌باشد.

References

1. Katzung G. Pharmacology: Examination and board review. McGraw Hill, 7th ed; 2005.
2. Medication Information, January 8, 2005, Available from: <http://www.aviationmedicine.com/meds.htm>.
3. MEDICATIONS AND AIRCREW, Available from: <http://www.dciem.dnd.ca/medical/meds-e.html>.

Anti fungal drugs & flight

Fungal Infections are common and can be local or systemic. Due to their resistance to common antibiotics there are few drugs for systemic fungal infections. A complete knowledge of antifungal medications is necessary regarding the critical conditions of flight.

In the military section: The Canadian Air force allows the use of oral antifungals like terbinafin and fluconazole for non pilots if no adverse reactions occur after being grounded for one week. Pilots who use these drugs don't receive the permission for flight even as copilot or with copilot assistance.

In the civil section: FAA allows the use of oral antifungals like terbinafin, griseofulvin and itraconazol for the treatment of chronic onychomycoses in the absence of adverse effects.

It is noteworthy that in the presence of systemic fungal infections which are potentially life threatening, the decision about the flight status depends firstly on the severity of the disease and secondly on the type of medication; and is the duty of the flight surgeon.

Ghazizadeh K, M.D.

IRIAF health Administration

Key words: Antifungal drugs, Flight, Civil, Military.